

Aşılama Sözlüğü

Vaccination Glossary

*Avrupa Birliği Tarafından Aşı ile İlgili Tanımlar İçin Hazırlanmış Olan Rehber**

https://ec.europa.eu/health/vaccination/overview_en

* Rehber Tuğçe Tural Kaya tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Aşı

Aşı, belirli bir hastalığa karşı bağışıklığı sağlayan biyolojik bir preparattır. Aşı karakteristik olarak hastalığa neden olan mikroorganizmaya benzer bir ajanı içerir ve genellikle mikrobun zayıflatılmış veya öldürülmüş formlarından, toksinlerinden veya yüzey proteinlerinden elde edilir. Aşı, ajanı yabancı olarak tanıması, yok etmesi ve "hatırlaması" için vücudun bağışıklık sistemini uyarır. Böylece bağışıklık sistemi daha sonra karşılaştığı bu mikroorganizmaları daha kolay tanıyıp, yok edebilir (1).

Adjuvan

Adjuvan, hastanın vücudunda güçlü bir bağışıklık yanıtı oluşturmaya yardımcı olan aşının bir bileşenidir. Başka bir deyişle, adjuvanlar aşıların daha iyi görev yapmalarına yardımcı olur. Günümüzde geliştirilen birçok aşı, virüs veya bakterilerden bütününden ziyade bunların proteinleri gibi mikropların sadece küçük bileşenlerini içerir. Aşılar genellikle, aşılanan bireyleri korumak için yeterince güçlü bir bağışıklık yanıtı oluşturduğundan emin olmak için adjuvanlar ile birlikte yapılmıştır (2).

Bağışıklık

Vücudun bakteri, virüs ve diğer yabancı maddelere karşı savaşta tepki mekanizmasıdır. Bir hücre veya dokunun (bakteri veya nakledilen organ gibi) vücuda ait olmadığı algılanırsa, bağışıklık sistemi bu "istilacıya" karşı hareket eder. Bağışıklık sistemi, vücudun dış saldırılara karşı savaşma yoludur (3).

Aşılama

Bağışıklığı uyarmak amacıyla bir aşı ile yapılan uygulama.

Bağışıklama

Bir kişinin aşı uygulamasıyla bulaşıcı hastalıklara karşı immün veya dirençli hale getirildiği işlem (4). Genel olarak bağışık-

lama, inokülasyon ve aşılama ile birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bununla birlikte teknik olarak, aşılama vücudun belirli bir yabancı cismi tanımayı öğrendiği bir bağışıklama şeklidir (örn. aktif bağışıklama). Pasif bağışıklama, belirli bir yabancı cisme karşı geçici olarak vücudun cevabını güçlendirmeye yardımcı olacak şekilde belleği indüklemeyen dışarıdan verilen antikorların uygulanmasıyla sağlanabilir. Bağışıklama, bir hastalığa yakalandıktan sonra doğal olarak da edinilebilir.

Ulusal Bağışıklama/Aşılama Programı

Ulusal aşılama/bağışıklama programı, çocuk ve yetişkinlerde aşı ile önlenebilir hastalıklardan kaynaklanan hastalık, sakatlık ve ölümlerin engellenmesinden sorumlu sağlık bakanlıklarının kurumsal hizmetlerindedir. Ulusal bir aşılama/bağışıklama programı, genel sağlık politikası çerçevesinde faaliyet gösteren bir hükümet programıdır.

Kapsamlı Çok-Yıllık Plan (kÇYP)

Kapsamlı çok yıllık-plan (kÇYP), ulusal aşılama/bağışıklama programlarının stratejik planlaması ve geliştirilmesi için anahtar bir yönetim aracıdır. kÇYP, sosyal sektör yatırımında bir öncelik için bütçe talebi oluşturmak amacıyla teknik maliyetlendirme ve planlama araçlarını kullanır (5).

Rutin Bağışıklama

Düzenli aşılama/bağışıklama temini, gezici ve yerleşik noktalarda aşılama yoluyla tüm infant gruplarına hizmet eder (6).

Tamamlayıcı Bağışıklama Faaliyetleri

Tamamlayıcı bağışıklama faaliyetleri, duyarlı bireylere yüksek oranda ulaşmak amacıyla, belli bir yaş grubundaki tüm çocukları hedef alan kitle kampanyalarıdır. Her kampanya, duyarlı çocukların sayısında hızlı bir düşüş sağlamak amacıyla geniş bir coğrafi alanda (örn. il veya ülke) yürütülmektedir.

Yazışma Adresi / Correspondence Address:

Tuğçe Tural Kaya

Hatay Devlet Hastanesi, Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Kliniği, Hatay-Türkiye

E-mail: tugcetural@hotmail.com

©Telif Hakkı 2017

Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Derneği - Makale metnine www.cocukenfeksiyon.org web sayfasından ulaşılabilir.

©Copyright 2017 by Pediatric Infectious Diseases Society - Available online at www.cocukenfeksiyon.org

Yakalama Programları

Yakalama kampanyaları, tamamlayıcı bağışıklama faaliyetlerinin bir türüdür. Duyarlı çocukların çoğunluğunu hedefleyen tek seferlik bir etkinliktir. Hedef yaş grubu popülasyonun hassasiyet profiline bağlıdır.

Aşılama/Bağışıklama Programı/Aşılama Önerisi

Aşı ile önlenebilen belirli hastalıklara karşı bağışıklık kazanırmak için yapılması önerilen yaşları içeren çizelge (7,8).

Aşı Etkinliği

Bir hastalıktan korunmak için uygulanan aşının gücü, kontrollü klinik çalışmalarda aşılama bir grup insanda aşılama olmuşlara kıyasla hastalık yüzdesinin azalması olarak ifade edilir.

Aşı Verimliliği/Aşılamanın Etkisi

Aşı verimliliği, bir aşının rutin aşılama koşulları altında sahadaki kullanıldığında, popülasyonda bağışıklık kazandırma olasılığıdır. Bu, bir aşının bir popülasyondaki hastalığı nasıl azalttığına "gerçek dünya" görüntüsüdür. Kontrollü bir klinik çalışmadan ziyade daha doğal koşullar altında, sadece aşının kendisini değil, bir ulusal bağışıklama/aşılama programının faydalarının ve etkilerinin net sonucunu belirler (9).

Aşıya Karşı Tereddüt

Aşıya karşı tereddüt aşılama hizmetlerinin mevcudiyetine rağmen aşıların kabul edilmesinde gecikme veya aşıların reddedilmesini ifade eder. Aşıya karşı tereddüt karmaşıktır ve zamana, yere ve aşılar göre içeriğe özeldir. Kayıtsızlık, kolaylık ve güven gibi faktörleri içerir (10).

Sağlık Okuryazarlığı

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin uygun sağlık kararlarını vermek için gerekli temel sağlık bilgilerini ve hizmetlerini elde etme, işleme ve anlama kapasitesine sahip olma derecesidir (11).

Aşılama Güveni

Aşılama güveni, aşıya (ürüne), aşı yapan kişiye ya da diğer sağlık çalışanlarına (aşıyı tedarik eden kişiye) ve aşının temini hakkında karar vericilere (politika yapıcılar) inanmayı ifade eder (12).

Yaşam Boyu Yaklaşımı

Yaşam boyu yaklaşımı, bir kişinin yaşamı boyunca yapılan müdahalelerin (örn. aşılama) etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Hayata sağlıklı bir başlangıç yapmaya odaklanır ve yaşam süreleri boyunca insanların kritik dönemlerindeki ihtiyaçlarını hedef alır. Bu uygulama, bozuk sağlık durumunun nedenlerini göstererek, sonuçlara bakmaksızın, halk sağlığı ve ekonomi açısından yüksek oranlarda kazanç ile uygun yatırımları teşvik eder (13).

Bağışıklama Bilgi Sistemleri

Bağışıklama Bilgi Sistemleri (BBS), güvenilir, toplum temelli ve bilgisayar veri tabanlı olarak tanımlanmıştır. Aşı tedarikçilerinin belli bir jeopolitik alandaki ikamet eden kişilere uyguladıkları tüm bağışıklama dozları kayıt altındadır (14).

Güven

"3'ler modeli", güven, kayıtsızlık ve kolaylığı içerir. Aşı reddi ile ilgili olarak, güven (i) aşıların verimliliği ve emniyetine, (ii) sağlık hizmetlerinin ve sağlık çalışanlarının yeterliliği ve güvenilirliği dahil olmak üzere aşıları dağıtan sisteme ve (iii) gerekli aşılar karar veren politika yapıcıların uygulamalarına olan inancı tanımlar (15).

Kayıtsızlık

Aşılamaya karşı kayıtsızlık, aşı ile önlenebilir hastalıklara karşı riskin düşük olduğu ve aşılamaya gerekli koruyucu faaliyet olarak kabul edilmediği yerlerde mevcuttur. Belli bir aşıyla veya genel olarak aşılamaya ilgili kayıtsızlık, zaman içinde daha önemli görülebilen diğer yaşam/sağlık yükümlülüklerini de içeren birçok faktörden etkilenir. Çelişkili bir biçimde bağışıklama programının başarısı; bireylerin belirli bir aşı ile aşılanmaya bağlı olan riskleri, yaygın olarak görülmeyen aşı ile önlenebilir hastalıklara karşı olan risklerinden ağır bastıkça kayıtsızlık ve nihayetinde aşıya karşı tereddütle sonuçlanabilir. Özyeterlilik (bir bireyi aşılanmak için harekete geçiren gerçek veya algıladığı yeteneği) aynı zamanda kayıtsızlığın tereddütü ortaya çıkarma derecesini de etkiler.

Kolaylık

Fiziksel ulaşılabilirlik, alım gücü ve ödeme isteği, coğrafi erişilebilirlik, anlama yeteneği (dil ve sağlık okuryazarlığı) ve bağışıklama hizmetlerinin cazibesi kavramı etkilediği zaman aşılamaya kolaylığı önemli bir faktör olur. Hizmetin kalitesi (gerçek ve/veya algılanan) ve belli bir zamanda ve yerde verilen kültürel bağlamda uygun ve tatminkar aşılama hizmetlerinin derecesi, aşılamaya kararını da etkiler ve aşıya karşı tereddüte yol açabilir.

Aşı Karşıtı

Aşı karşıtı, aşıya karşı tereddütün en uç noktasındaki grubun bir üyesidir. Bu grup aşılamaya karşı çok olumsuz bir tavra sahiptir ve bilimsel kanıtların ne söylediğine bakmaksızın herhangi bir fikir değişikliğine açık değildir. Aşı karşıtı, sunulan her türlü kanıtı göz ardı eder ve bir bütün olarak bilimsel yaklaşımı eleştirir. Hatta, ikna edici delillere karşı ters tepki bile gösterebilir. Sorgulama bilimsel ilerlemenin temel ilkesi iken; aşı karşıtı dini ve politik fanatiklere benzer olarak sorgulamanın imkânsız olduğu bir inanca sıkıca bağlı özelliklere sahiptir (16).

Kaynaklar

1. <http://www.who.int/topics/vaccines/en/>
2. <https://www.cdc.gov/vaccinesafety/concerns/adjuvants.html>
3. <http://vaccine-safety-training.org/glossary.html>
4. <http://www.who.int/topics/immunization/en/>
5. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/100618/1/WHO_IVB_14.01_eng.pdf?ua=1
6. http://www.nihfw.org/pdf/Measles%20SIA%20Guidelines%20India%20_Final_Foreword_ver3.pdf
7. <https://www.doh.wa.gov/Portals/1/Documents/Pubs/348-269-Glossary/immunizationPublicHealthTerms.pdf>
8. <https://vaccine-schedule.ecdc.europa.eu>
9. <https://academic.oup.com/jid/article/201/11/1607/850248>
10. http://www.who.int/immunization/programmes_systems/vaccine_hesitancy/en/
11. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK216029/>
12. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4353663/>
13. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages>
14. <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/immunisation-systems.pdf>
15. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264410X15005009>
16. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/315761/Best-practice-guidance-respond-vocal-vaccine-deniers-public.pdf